

УДК 336.71

ПОНЯТТЯ І ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАГРОЗ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ

Литвиненко Олеся Володимирівна,

здобувач наукового ступеня доктора філософії,

Університет банківської справи, Львів, Україна;

e-mail: olesia.lytvynenko@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-2891-7625

Анотація. Невисокий рівень довіри до банків і незначні темпи її відновлення зумовлюють загострення проблеми забезпечення фінансової безпеки банківських установ. Низький рівень фінансової безпеки навіть одного системно важливого банку може спровокувати порушення і деформацію банківського сектору загалом. Від того, наскільки повним є визначення складу загроз, оцінка рівня їхньої інтенсивності та можливих наслідків впливу, залежить ефективність побудови всієї системи забезпечення фінансової безпеки системно важливих банків. Особлива увага приділяється розкриттю теоретичних аспектів поняття загрози фінансовій безпеці системно важливих банків. Зокрема, визначено сутність і відмінності між поняттями «загрози фінансовій безпеці», «фактори фінансової безпеки», «небезпека фінансовій безпеці», «виклик фінансовій безпеці» та «шкода фінансовій безпеці» у межах дослідження фінансової безпеки системно важливих банків. Надано авторське визначення поняттю загрози фінансовій безпеці системно важливих банків, відповідно до якого загрозу фінансовій безпеці системно важливих банків слід розглядати як реалізовану форму небезпеки, сукупність чинників та явищ, що спричиняють порушення стійкості функціонування і зниження захищеності фінансових інтересів банківської установи, що, у свою чергу, може спровокувати дестабілізацію всієї фінансової системи. Розглянуто основні підходи до класифікації загроз фінансовій безпеці системно важливих банків. Виявлено, що фундаментальним є поділ загроз за джерелом виникнення, відповідно до якого їх можна поділити на зовнішні і внутрішні (екзогенні та ендогенні), надано детальну характеристику зовнішнім і внутрішнім загрозам фінансовій безпеці системно важливих банків. У розрізі дослідження фінансової безпеки системно важливих банків було досліджено питання довіри населення. Виявлено, що стійкий рівень довіри є чинником забезпечення фінансової безпеки, а зменшення рівня довіри населення доцільно розглядати як одну з основних загроз фінансовій безпеці системно важливих банків.

Ключові слова: фінансова безпека банку, системно важливий банк, загрози фінансовій безпеці системно важливого банку, довіра населення.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 0; бібл.: 17.

THE CONCEPT AND CHARACTERISTICS OF THREATS TO THE FINANCIAL SECURITY OF SYSTEMICALLY IMPORTANT BANKS

Lytvynenko Olesia,

Ph. D. student,

Banking University, Lviv, Ukraine;

e-mail: olesia.lytvynenko@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-2891-7625

Abstract. The low level of confidence in banks and the slow pace of its recovery exacerbate the problem of financial security of banking institutions. The low level of financial security of even one systemically important bank can provoke disruption and deformation of the banking sector as a whole. The effectiveness of building the entire system of financial security of systemically important banks depends on the completeness of determining the concept of threats, assessing the level of their intensity and possible consequences of the impact. In the article particular attention is paid to the disclosure of theoretical aspects of the concept of threat to financial security of systemically important banks. In particular, the essence and differences between the concepts of «threat to financial security», «factors of financial security», «danger to financial security», «challenge to financial security» and «damage to financial security» within the study of financial security of systemically important banks are given. The author's definition of the threat to the financial security of systemically important banks is given, according to which the threat to the financial security of systemically important banks should be considered as a realized form of danger, a set of factors and phenomena that cause disruption and reduce, that can provoke destabilization of the entire financial system. The article considers the main approaches to the classification of threats to the financial security of systemically important banks. It was found that the division of threats by

source of origin is fundamental, according to which they can be divided into external and internal (exogenous and endogenous). A detailed description of external and internal threats to financial security of systemically important banks is given. In the context of the study of financial security of systemically important banks, the issue of public confidence was studied. It was found that a stable level of confidence is a factor in ensuring financial security, and reducing the level of public confidence should be considered as one of the main threats to the financial security of systemically important banks.

Keywords: financial security of the bank, systemically important bank, threats to the financial security of the systemically important bank, public confidence.

JEL Classification G01, G21, G38

Formulas: 0; fig.: 1; tabl.: 0; bibl.: 17.

Вступ. В умовах нестабільності на ринку світових фінансів і можливих фінансових криз необхідності набуває дослідження забезпечення фінансової безпеки системно важливих банків. Такі банки зосереджують значні обсяги капіталу, активів і зобов'язань, характеризуються високим ступенем фінансової взаємозалежності, тому акумулюють значні системні ризики. Здебільшого, поширення диспропорцій і збільшення ризиків спричинені результатом діяльності системно важливих банків. Перебуваючи під впливом різноманітних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, такі фінансові інститути постійно зіштовхуються із численними загрозами їхньому стійкому функціонуванню, що може стати небезпекою для всього банківського сектору. Тому питання дослідження загроз фінансовій безпеці системно важливих банків є актуальним за сучасних умов.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Дослідження теоретичних засад і практичних аспектів забезпечення фінансової безпеки банківського сектору загалом і комерційних банків зокрема здійснювали такі вчені, як: О. Барановський, М.-М. Барилюк, Т. Болгар, В. Виговська, Н. Гребенюк, С. Дмитров, М. Зубок, Є. Каргузов, Т. Новікова та багато інших. Значну увагу вони приділяють теоретичним засадам фінансової безпеки банківського сектору як на макро-, так і на мікрорівні, формуванню системи заходів для підвищення рівня фінансової безпеки банків. Окремим аспектам функціонування системно важливих банків, а саме питанням вивчення загроз фінансовій безпеці таких інститутів, присвячені праці провідних зарубіжних (Т. Андріан, М. Гацко, Е. Олейкінов, А. Сергунін, Т. Ейджфінгер) і вітчизняних (В. Лавренюк, А. Борець, І. Краснова, В. Міщенко, В. Новікова, Д. Полагин, О. Примостка, В. Трохименко) науковців.

Разом з тим, попри численні наукові здобутки і накопичений практичний досвід щодо питання фінансової безпеки системно важливих банків, залишається низка питань, які потребують подальшого опрацювання. Виявлено, що, перебуваючи під впливом різноманітних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, ці фінансові інститути постійно зіштовхуються із численними загрозами їхньому стійкому функціонуванню. У свою чергу, це зумовлює необхідність дослідження в напрямі визначення і класифікації загроз фінансовій безпеці системно важливих банків.

Мета статті полягає в уточненні економічної сутності поняття загрози фінансовій безпеці системно важливих банків; розкритті та узагальненні підходів до класифікації загроз фінансовій безпеці системно важливих банків.

Результати дослідження. Найважливішою умовою для підтримки фінансової безпеки будь-якого банку є своєчасне виявлення і подальша нейтралізація загроз, пов'язаних із підривом фінансової стабільності та захищеності фінансових інтересів банку. Саме комплексний підхід до визначення загроз фінансовій безпеці системно важливих банків дозволяє найбільш повно розкрити сутність цього поняття. Як зазначає М.-М. Барилюк, «правильне розуміння та розмежування чинників, ризиків, загроз та небезпек є основою прийняття стратегічних управлінських рішень при розробці ефективної стратегії забезпечення фінансової безпеки» [1, с. 31].

На сьогодні відсутній єдиний підхід до визначення і класифікації загроз фінансовій безпеці системно важливих банків. При цьому було виявлено, що в науковій літературі поняття «загроза фінансовій безпеці» і «чинники фінансової безпеки» часто підміняються, а іноді ототожнюються. Вважаємо за доцільне розглянути детальніше, у чому полягає відмінність цих понять. Так, О. Барановський визначає загрозу фінансовій безпеці комерційного банку як сукупність умов, процесів, наявних і потенційно можливих явищ і чинників, що перешкоджають реалізації інтересів банку чи створюють їм небезпеку [2, с. 184]. Найбільш прийнятним з огляду на розмежування вищезазначених понять є визначення А. Прохожевої, яка вказує на те, що загрози безпеці виникають у результаті зіткнення інтересів індивідів, суспільства, регіонів, держав при їхній взаємодії у процесі суспільного розвитку і розглядаються через їхній об'єктивний характер [3, с. 12].

Тобто загроза фінансовій безпеці визначається через чинники. При цьому, на нашу думку, чинники фінансової безпеки банку можуть мати як негативний, так і позитивний вплив на фінансову безпеку, а загрози мають виключно негативне значення, оскільки призводять до шкоди фінансового або нефінансового характеру.

Характеризуючи поняття фінансової безпеки банку, вчені активно використовують пов'язані поняття «виклик», «небезпека», «загроза», «ризик». Аналіз

різних наукових джерел свідчить, що кожне з цих явищ і понять нерідко ототожнюється. Це пояснюється тим, що в теорії безпекознавства поняття «виклик», «небезпека», «загроза», «ризик» у загальному характеризують деструктивну, підривну, пов'язану з нанесенням шкоди дію. Разом з тим до сьогодні не склалося єдиного визначення їхньої сутності і змісту, учені висловлюють різні погляди на їхнє співвідношення, що часто суперечать один одному, і вносять плутанину в процес забезпечення безпеки. Тому вважається на доцільне дослідити сутність і відмінності цих понять у межах дослідження фінансової безпеки системно важливих банків. Для того, що побачити різницю в розумінні цих понять, потрібно розглянути кожне окремо. Досить влучним є визначення, що надають А. Возжеников та І. Герман, згідно з яким виклик за своєю сутністю має здатність впливати на важливі інтереси основних об'єктів безпеки і вимагає реакції з боку системи її забезпечення, задля запобіганню вчинення шкоди цим інтересам [4, с. 24]. Таким чином, виклик — це сукупність обставин, що не обов'язково мають конкретний небезпечний характер, проте, безумовно, потребують реагування на них. Виклик можна розцінювати як знак небезпеки, у разі нехтування яким виникає певна невизначеність, яка, у свою чергу, породжує небезпеку, оскільки характеризується неможливістю заздалегідь визначити її наслідки. Ця обставина перетворює виклик на первинну категорію в системі «безпека — небезпека». Небезпека, у свою чергу, розуміється як імовірність або можливість негативного впливу на об'єкт різного роду факторів та умов, у результаті якого може бути створена шкода, що погіршує стан і надає розвиткові цього об'єкта небажану динаміку або параметри. Така ймовірність є цілком усвідомленою, об'єктивно наявною, а сама небезпека завжди обумовлена наявністю і дією деструктивних факторів (як об'єктивних, так і суб'єктивних), що мають здатність нанести шкоду цьому об'єктові чи повністю його знищити [5, с. 65—67]. При цьому небезпека не має адресного характеру і може потенційно загрожувати (генерувати загрози) кільком об'єктам одночасно.

Говорячи про небезпеку в системі фінансової безпеки системно важливих банків, слід зазначити, що її прояв у формі реальних втрат, насамперед пов'язаних з ускладненням реалізації фінансових інтересів банку, слід розглядати як сигнал можливого переростання її в загрозу, якщо не будуть ужиті відповідні заходи.

На думку Є. Олейникова, під загрозою слід розглядати найбільш конкретну і безпосередню форму небезпеки або сукупність умов і факторів, що завдають шкоду інтересам різних суб'єктів [6, с. 10].

М. Зубок визначає загрозу безпеці банку як потенційно можливі або реальні дії зловмисників чи конкурентів, які здатні завдати банку матеріальної або

моральної шкоди, що проявляються сукупністю факторів і умов, які створюють небезпеку для нормального функціонування банку [7, с. 56]. На нашу думку, це визначення є досить спірним, оскільки автор звужує поняття загрози, наголошуючи на тому, що її джерелом можуть бути лише дії з боку зловмисників і конкурентів банку. Проте джерелами загрози можуть бути різні фактори зовнішнього і внутрішнього середовища, які не обмежуються діями лише конкурентів чи зловмисників. Також неоднозначним є твердження вченого, згідно з яким загроза породжує небезпеку. Як зазначалося раніше, саме реалізована небезпека є основою для виникнення загрози.

Аналіз наявних визначень сутності загроз показує, що в кожному з них, так чи інакше, відображена небезпека нанесення фінансової шкоди, що проявляється у формі збитків, негативного впливу, перешкод у досягненні цілей і т. п. Поняття «небезпека» і «загроза» близькі за своїм змістом, проте загроза є більш конкретною формою небезпеки, що має чітку спрямованість дії. Тобто можна говорити про те, що небезпека завдає шкоду через загрозу. Таким чином, попри схожість категорій «виклик», «небезпека», «загроза», очевидно, що вони визначають різні ступені ймовірності нанесення шкоди. Відповідно до цього твердження «загроза» характеризується найвищим ступенем небезпеки (безпосередня небезпека), а «небезпека» — можливу (потенційну) загрозу [8, с. 23].

Подібне визначення надає також О. Барановський, на думку якого, «якщо виклик і ризик становлять потенційну небезпеку, яка реалізується через невизначеність, то загроза є реальною небезпекою» [2, с. 185].

Тісно з поняттям «загроза» також пов'язаний термін «ризик», який на сьогодні більше вивчений для банківської діяльності і є основою загроз безпеці.

У широкому розумінні фінансовий ризик можна трактувати як відхилення реальних показників від оцінки наявного стану і прогнозів майбутнього розвитку фінансової ситуації. При цьому ризик тісно пов'язаний із невизначеністю, оскільки невідомі наслідки реалізації такого ризику (за позитивного відхилення виникає можливість отримати вигоду, у разі негативного — шкоду). Звідси слідує відмінність між загрозою і ризиком фінансовій безпеці.

Як зазначають учені, між категоріями «ризик» і «загроза» фінансовій безпеці існує тісний зв'язок. На думку Є. Картузова, «загроза впливає з ризику, виростає з нього. Загроза міститься в ризику і лише за настання певних умов ризик перетворюється на конкретну загрозу» [9, с. 118]. Тобто загроза породжує ймовірність заподіяння шкоди, а ризик, у свою чергу, реалізується через загрозу.

Схематичне зображення взаємозв'язку категорій «загроза», «ризик», «небезпека», «виклик» у системі фінансової безпеки системно важливих банків показано на *рис.*

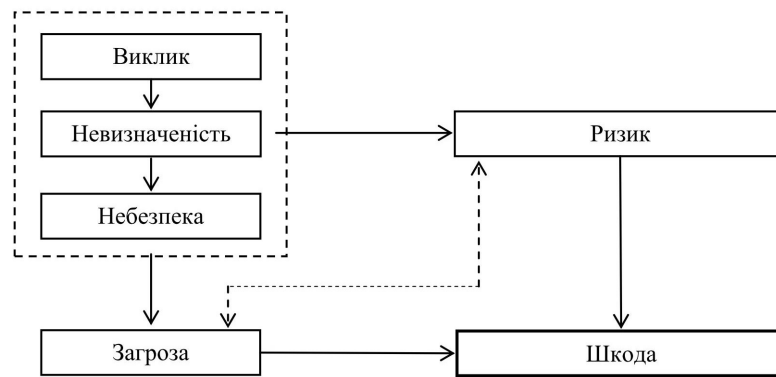

Рис. Взаємозв'язок категорій «загроза», «ризик», «небезпека», «виклик» у системі фінансової безпеки системно важливих банків

Примітка. Складено автором.

Центральною категорією антитези фінансової безпеки системно важливих банків виступає шкода, під якою в цьому контексті варто розуміти погіршення показників стабільності та стійкості банку, втрату чи зниження рівня захищеності фінансових інтересів, що перешкоджає його стійкому розвитку. Ураховуючи здатність загроз прямо завдавати шкоду, на нашу думку, варто зосередити увагу саме на їхньому детальному вивченні.

Розглянувши поняття загрози, доцільним вважаємо встановити її сутність для фінансової безпеки системно важливих банків. На нашу думку, загрозу фінансовій безпеці системно важливих банків слід розглядати як реалізовану форму небезпеки, сукупність чинників та явищ, що спричиняють порушення стійкості функціонування і зниження захищеності фінансових інтересів банківської установи, що, у свою чергу, може спровокувати дестабілізацію всієї фінансової системи.

Виникає необхідність більш детального дослідження класифікації загроз фінансовій безпеці системно важливих банків, оскільки «лише за умови формування високого рівня стійкості банку до впливу загроз можна забезпечити належний рівень його фінансової безпеки» [10, с. 6].

Т. Новікова наголошує на необхідності визначення і прогнозування можливих загроз та усвідомлення їхньої небезпеки задля обґрунтування, вибору і реалізації захисних заходів, адекватних загрозам банку [11, с. 113].

На сьогодні відсутнє єдине бачення класифікації загроз фінансовій безпеці банку, проте не можна не погодитись із тим, що всі загрози залежно від джерела виникнення можна поділити на зовнішні і внутрішні (екзогенні та ендогенні). На необхідності класифікації загроз фінансовій безпеці банку шляхом розподілу їх на зовнішні і внутрішні наголошують Д. Артеменко, О. Барановський, М. Борець, Т. Болгар, В. Вовк, А. Єр-

мошенко, М. Зубок, В. Коваленко, З. Сороківська, Л. Перехрест, О. Хитрін, О. Штаєр та інші.

О. Барановський до зовнішніх загроз фінансовій безпеці комерційних банків відносить: недосконалість законодавства, підзаконних актів, інструкцій, стандартів; загострення криміногенної обстановки; відкритість ринку банківських послуг для іноземного капіталу; здорожчання ресурсів, що залучаються; конкуренцію. Серед внутрішніх загроз учений виокремлює: некомпетентність персоналу; навмисні чи випадкові помилки менеджменту в управлінні банківськими коштами, пов'язані з вибором стратегії банку, оптимізацією активів і пасивів; відкриті і завуальовані розкрадання коштів банківськими службовцями; незаконне привласнення доходу; маніпуляції з витратами; вплив кваліфікованих кадрів та інформації; зловживання реальними активами банку чи клієнта; дії, що виходять за межі повноважень управлінського персоналу; підробку документів або внесення до них фіктивних записів; незаконні бухгалтерські записи тощо. Таким чином, говорячи про внутрішні загрози фінансовій безпеці банку, О. Барановський наголошує на важливості загроз, пов'язаних із діями персоналу та топ-менеджменту банку, з чим важко не погодитись. І разом з тим, на нашу думку, перелік джерел внутрішніх загроз є дещо ширшим, оскільки має включати всі аспекти внутрішньої фінансової діяльності банку [2, с. 185].

М. Борець розглядає загрози щодо впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. На думку вченого, до зовнішніх відносять загрози, які містять фактори, що є результатом впливу зовнішнього середовища на банк, зокрема діяльність держави, економічна кон'юнктура в країні та світі, конкуренти, які проводять свою діяльність на засадах недобросовісної конкуренції, та ін. До внутрішніх загроз належать фактори, що безпосередньо генеруються банком або є частиною його внутрішнього середовища, наприклад, рівень забезпеченості фінансовими ресурсами,

незадовільну структуру активів і пасивів, некомпетентність вищого керівництва і персоналу [12, с. 153—154].

Більш розширений розподіл загроз на внутрішні і зовнішні надає В. Вовк. На думку вченої, до внутрішніх загроз треба відносити: недосконалість організації системи фінансового менеджменту в банку; неефективність проведення основних банківських операцій; недотримання банком показників ліквідності; зловживання і некомпетентність службовців банку (шахрайство у сфері бухгалтерського обліку, фальсифікація витрат, привласнення доходів тощо); слабкість маркетингової політики банку; неефективна система фінансового моніторингу в банку; наявність каналів витоку інформації з банку; низький рівень капіталізації банків; низький рівень залучення іноземної валюти і готівки в національній валюті, що зберігається в населення, тощо. До зовнішніх загроз — несприятливі макроекономічні умови, ринкові ризики і глобальні банківські кризи; відсутність стабільності податкової, кредитної та страхової політики; низький рівень довіри до банків; конкуренція в банківському середовищі; недостатня фінансова стійкість банківського сектору; недосконалість банківського нагляду і регулювання, у тому числі механізму використання монетарних інструментів; висока ступінь залежності банків від зовнішніх джерел фінансування; значні коливання курсу національної валюти відносно інших валют (інфляція, дефляція); відкритість (доступність) міжбанківського ринку; волатильність цін на енергоресурси; політична та геополітична нестабільність; негативні зміни процентних ставок (наприклад, LIBOR, облікової ставки тощо); високий рівень проблемності активів; можливість знецінення майна, що перебуває як забезпечення за кредитними операціями банків (зокрема, через падіння цін на ринку нерухомості, кризи окремих галузей економіки тощо); участь банківської системи в тіньовій діяльності та її криміналізація; недостатнє законодавче врегулювання банківської діяльності; недостатній контроль за діяльністю комерційних банків з боку Національного банку України тощо [13, с. 203].

Варто зазначити, що деякі вчені розподіляють загрози фінансовій безпеці за типом значущості. Так, у своєму дослідженні С. Дмитрова серед небезпечних загроз зовнішнього середовища виділила несприятливі макроекономічні умови (загальноекономічну ситуацію у країні і регіонах), недобросовісну конкуренцію на ринку банківських послуг, негативний вплив конкурентів на банківську діяльність, несприятливі умови кредитування реального сектору економіки та низький рівень інвестиційної активності, високий рівень інфляції та інфляційні очікування. Значущими внутрішніми загрозами, на думку вченої, є некваліфіковане управління, помилки у стратегічному плануванні і прогнозуванні банківської діяльності, аналізі власного капіталу і прибутку, визначенні дже-

рел капітального зростання при ухваленні тактичних рішень; недостатність ліквідних активів як результат недотримання економічних нормативів центробанку, неповернення кредитних ресурсів у банк і недоотримання прибутку внаслідок високоризикованої кредитної політики. При цьому найбільш небезпечною загрозою С. Дмитров вважає ризик корупції, що стосується як внутрішнього, так і зовнішнього середовища [14, с. 12]. На нашу думку, з цим твердженням можна погодитись частково, оскільки вчена не врахувала загрози нестійкої нормативно-правової бази та урядових криз, а також недовіри населення до банківської системи. Також серед внутрішніх загроз фінансовій безпеці банків варто також виділити недобросовісну поведінку керівництва, що пов'язано насамперед із виникненням морального ризику, особливо в розрізі функціонування системно важливих банків. Так, маючи державну підтримку, такі установи можуть навмисно проводити необґрунтовану високоризикову політику, генерувати значні обсяги фіктивного капіталу, і взагалі брати на себе надмірні ризики, що в сукупності спричинить зниження їхньої фінансової безпеки. Також виокремлення корупції як найбільш значущої загрози фінансовій безпеці банку є досить спірним.

На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що поділ загроз фінансовій безпеці банків на зовнішні і внутрішні є фундаментальним, через те, що об'єднує інші види загроз. Зовнішні загрози зазвичай є більш небезпечними, оскільки їх важко прогнозувати і нейтралізувати вчасно. При цьому зовнішні та внутрішні загрози є взаємопов'язаними і взаємообумовленими, оскільки, як зазначає О. Барановський, внутрішні загрози можуть посилюватися чи послаблюватися під впливом зовнішніх чинників. Водночас зовнішні та внутрішні загрози фінансовій безпеці можуть взаємопереплітатися, і внаслідок цього їхній вплив може посилюватися [2, с. 185].

Таким чином, зміни, які стосуються внутрішнього і зовнішнього середовища, зумовлюють появу нових загроз, особливо фінансового характеру. При цьому, як зазначалося раніше, єдиної класифікації загроз фінансовій безпеці банківської установи немає, оскільки різні вчені розглядають це питання з позиції своїх наукових інтересів.

На думку Н. Гребенюк, загрози фінансовій безпеці банку — це будь-які явища чи дії, настання яких може нанести банку шкоду фінансового (збитки, недоотримання доходів, втрата капіталу, пошкодження майна та ін.) і нефінансового (втрата довіри, зниження кредитного рейтингу, втрата клієнтів, контрагентів і ключових співробітників та ін.) характеру, сукупна дія яких може призвести до банкрутства банку. Учений розрізняє реальні та потенційні загрози фінансовій безпеці, говорячи про те, що реальні реалізуються з певною вірогідністю, тобто стають ризиком і можуть бути кількісно оцінені, а потенційні

не відбуваються в дійсності (наприклад: чутки про злиття, введення державного нагляду до банку або новий суворий законопроект), але провокують паніку, коливання на ринку капіталів і призводять до тих самих негативних наслідків, що й реальні. Таким чином виявляється ефект ірраціональних очікувань, що є наслідком зменшення довіри [15, с. 56].

У розрізі дослідження фінансової безпеки системно важливих банків, на нашу думку, необхідним є вивчення питання довіри населення. Оскільки втрата довіри означає закриття доступу банку до ресурсів, що призводить до втрати ліквідності та неможливості задоволення вимог як своїх клієнтів, так і акціонерів банку, а відтак неминуче зменшує рівень фінансової безпеки установи. У межах цього дослідження вважаємо доцільним розглядати довіру як явище, що виникає у процесі суспільних відносин між суб'єктами, і характеризується надійністю та чесністю, що дає можливість передбачити майбутні дії учасників таких відносин.

Зростання довіри між економічними суб'єктами і підвищення рівня фінансової безпеки банку є практично взаємообумовленими явищами. Важливе значення в розвитку довіри між банками і їхніми клієнтами набуває стратегія клієнтоорієнтованості. Ситуація на ринку фінансових послуг, і перш за все банківських, радикально змінилася. Домінуючою стороною у відносинах із банками поступово стає клієнт. При цьому, як зазначає О. Барановський, для комерційних банків значущим є такий нематеріальний актив (гудвіл), як ділова репутація. Гудвіл визначається насамперед повнюваністю клієнтської бази, тобто готовністю споживачів користуватися послугами цього банку протягом тривалого періоду [2, с. 141].

Фінансова безпека банківських установ залежить також від наявності достатнього обсягу ресурсів, який формується за рахунок розгалуженої клієнтської бази. Банківському сектору характерні активні рефлекторні дії вкладників у моменти навіть незначних фінансових коливань, що можуть викликати дискредитацію банку і призвести до паніки серед клієнтів [16, с. 114]. Відповідний критерій характеризується обсягами вкладів населення, при цьому що вищий обсяг залучених коштів банком, то вищий рівень довіри населення до нього.

Проте існує зворотний бік. Це пов'язано з високим «моральним ризиком» системно важливих банків, які усвідомлюють, що вони надто великі для того, щоб

збанкрутувати. Недобросовісна поведінка, пов'язана насамперед із узяттям необґрунтовано високого рівня ризиків, у результаті призводить до необхідності реалізації державних програм порятунку таких установ за кошти державного бюджету, тобто платників податків. Це уможливорює підвищення ризиків «усупільнення збитків», що, у свою чергу, підриває довіру вкладників банків. На думку Т. Ейджфінгера, системний ризик викликає втрату довіри і зростання невідзначеності у функціонуванні банківської системи та її частин [17]. Крім того, послаблення впевненості населення в життєздатності великого банку, особливо державного, може позначитися на зменшенні довіри, а відтак, до зменшення рівня фінансової безпеки, усього банківського сектору.

На нашу думку, категорія «довіра населення» може виступати як загрозою фінансовій безпеці, так і чинником фінансової безпеки. Причому стійкий рівень довіри є чинником забезпечення фінансової безпеки, а зменшення рівня довіри населення доцільно розглядати як одну з основних загроз фінансовій безпеці системно важливих банків. Економічні коливання чи незначний збій у функціонуванні може викликати дискредитацію банку і призвести до паніки серед вкладників. При цьому недовіра з боку населення, масове вилучення депозитів спричиняють появу негативних загальносистемних наслідків, що підривають фінансову безпеку не тільки окремого банку, а й усього банківського сектору.

Висновки. Визначення сутності та класифікації загроз фінансовій безпеці системно важливих банків сприяє оптимізації процесу підвищення фінансової безпеки таких інститутів в умовах мінливого середовища. Усвідомлення зовнішніх і внутрішніх загроз дозволить сформувати надійну систему протидії цим загрозам, мінімізації наслідків їхнього впливу. Низький рівень фінансової безпеки навіть одного системно важливого банку може спровокувати порушення і деформацію банківського сектору загалом. На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що, перебуваючи під впливом різноманітних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, системно важливі банки постійно зіштовхуються з численними загрозами їхньому стійкому функціонуванню. У свою чергу, це зумовлює необхідність подальшого формування нових підходів до забезпечення належного рівня фінансової безпеки системно важливих банків.

Література

1. Барилюк М. М. Організаційно-економічний механізм забезпечення фінансової безпеки комерційного банку : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2018. 386 с.
2. Барановський О. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. Київ : УБС НБУ, 2014. Т. 2 : Безпека фінансових інститутів. 715 с.
3. Общая теория национальной безопасности : монография / под общ. ред. А. А. Прохожева. Изд. 2-е, доп. Москва : Изд-во РАГС, 2005. 354 с.

4. Возжеников А., Герман И. Национальная безопасность России: вызовы, опасности и угрозы (вопросы теории и практики) : монография. Москва : Издательский дом «Дело» РАНХиГС, 2015. 61 с.
5. Сергунин А. А. Российская внешнеполитическая мысль: проблемы национальной и международной безопасности. Нижний Новгород : Нижегородский государственный лингвистический университет им. Н. А. Добролюбова, 2003. 94 с.
6. Олейников Е. А., Филип С. А., Видянин В. И. Экономическая и национальная безопасность. Москва : Экзамен, 2005. 895 с.
7. Зубок М. І. Безпека банківської діяльності : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2013. 154 с.
8. Гацко М. Основы национальной безопасности. Ногинск, 2014. 130 с.
9. Картузов Є. Вплив ризиків і загроз на стан фінансової безпеки підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 9. С. 115—124. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_9_15.
10. Барилюк М.-М. Організаційно-економічний механізм забезпечення фінансової безпеки комерційного банку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2018. 25 с. URL : <http://repository.ubs.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1587?show=full>.
11. Новікова Т., Ворон Д. Організація управління фінансово-економічною безпекою в банку. Інтер-наука. 2016. № 12 (2). С. 111—114. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_12%282%29__28.
12. Борець А. Економічна сутність та підходи до визначення поняття «фінансова безпека банку». Управління розвитком. 2014. № 2. С. 151—154. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_2_61.
13. Вовк В. Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки банку. Проблеми економіки. Фінанси та банківська справа. 2012. № 4. С. 200—204. URL : https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2012-4_0-pages-200_204.pdf.
14. Дмитров С. О. Управління фінансовою безпекою комерційного банку. Фінансовий простір. 2012. № 2 (6). С. 11—15. URL : <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1202/12dsotmo.pdf>.
15. Гребенюк Н. Фінансова безпека банків: система розпізнання загроз та усунення ризиків. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Економічна серія. 2016. Вип. 91. С. 53—64. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhE_2016_91_8.
16. Лавренюк В. Системно важливі банки і їх вплив на стабільність банківської системи : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ : Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана, 2016. 210 с.
17. Eijffinger S. Defining and Measuring Systemic Risk. 2018. URL : <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.638.941&rep=rep1&type=pdf>.

References

1. Baryliuk, M. M. (2018). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia finansovoi bezpeky komertsiiinoho banku [Organizational and economic mechanism of financial security of a commercial bank]. *Candidate's thesis*. Kyiv: DVNZ «Universytet bankivskoi spravy» [in Ukrainian].
2. Baranovskyi, O. (2014). *Filosofia bezpeky* [Philosophy of security]. Kyiv: UBS NBU [in Ukrainian].
3. Prohozhev, A. A. (2005). *Obshchaya teoriya nacional'noj bezopasnosti* [General theory of national security]. Moscow: Izd-vo RAGS [in Russian].
4. Vozzhenikov, A., & German, I. (2015). *Nacional'naya bezopasnost' Rossii: vyzovy, opasnosti i ugrozy (voprosy teorii i praktiki)* [National security of Russia: challenges, dangers and threats (theory and practice)]. Moscow: Izdatel'skij dom «Delo» RANHiGS [in Russian].
5. Sergunin, A. A. (2003). *Rossiyskaya vneshepoliticheskaya mysl': problemy nacional'noj i mezhdunarodnoj bezopasnosti* [Russian foreign policy thought: problems of national and international security]. Nizhny Novgorod: Nizhegorodskij gosudarstvennyj lingvisticheskij universitet im. N. A. Dobrolyubova [in Russian].
6. Olejnikov, E. A., Filip, S. A., & Vidyanin, V. (2005). *Ekonomicheskaya i nacional'naya bezopasnost'* [Economic and national security]. Moscow: Ekzamen [in Russian].
7. Zubok, M. I. (2013). *Bezpeka bankivskoi diialnosti* [Security of banking]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
8. Gacko, M. (2014). *Osnovy nacional'noj bezopasnosti* [Fundamentals of National Security] Noginsk [in Russian].
9. Kartuzov, Ye. (2012). Vplyv ryzykiv i zahroz na stan finansovoi bezpeky pidpriemstv [The impact of risks and threats on the financial security of enterprises]. *Aktualni problemy ekonomiky — Current economic problems*, 9, 115—124. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_9_15 [in Ukrainian].
10. Baryliuk, M.-M. (2018). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm zabezpechennia finansovoi bezpeky komertsiiinoho banku [Organizational and economic mechanism for ensuring the financial security of a commercial bank]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: DVNZ «Universytet

- bankivskoi spravy». Retrieved from <http://repository.ubs.edu.ua/xmlui/handle/123456789/1587?show=full> [in Ukrainian].
11. Novikova, T., & Voron, D. (2016). Orhanizatsiia upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu v banku [Organization of financial and economic security management in the bank]. *Internauka*, 12 (2), 111—114. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_12%282%29__28 [in Ukrainian].
12. Borets, A. (2014). Ekonomichna sutnist ta pidkhody do vyznachennia poniattia «finansova bezpeka banku» [Economic essence and approaches to the definition of «financial security of the bank»]. *Upravlinnia rozvytkom — Development management*, 2, 151—154. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2014_2_61 [in Ukrainian].
13. Vovk, V. (2012). Teoretychni zasady zabezpechennia finansovoi bezpeky banku [Theoretical principles of financial security of the bank]. *Problemy ekonomiky. Finansy ta bankivska sprava — Problems of the economy. Finance and banking*, 4, 200—204. Retrieved from https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2012-4_0-pages- [in Ukrainian].
14. Dmytrov, S. O. (2012). Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu komertsiiinoho banku [Management of financial security of a commercial bank]. *Finansovyi prostir — Financial space*, 2 (6), 11—15. Retrieved from <https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1202/12dsotmo.pdf> [in Ukrainian].
15. Hrebeniuk, N. (2016). Finansova bezpeka bankiv: systema rozpiznannia zahroz ta usunennia ryzykiv [Financial security of banks: a system of threat recognition and risk elimination]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Ekonomichna seriia — Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Economic series*, 91, 53—64. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhE_2016_91_8 [in Ukrainian].
16. Lavreniuk, V. (2016). Systemno vazhlyvi banky i yikh vplyv na stabilnist bankivskoi systemy [Systemically important banks and their impact on the stability of the banking system]. *Candidate's thesis*. Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet im. V. Hetmana [in Ukrainian].
17. Eijffinger, S. (2018). Defining and Measuring Systemic Risk. Retrieved from <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.638.941&rep=rep1&type=pdf>.